

КОНСТРУКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї – ЗАПОРУКА ДО УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Вознюк А. В.

*Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
allavoznuk@ ukr.net*

Більшість науковців та практиків у своїх дослідженнях говорять про зміну парадигми «освіта навчання» на парадигму «освіта становлення особистості», а саме розвиток індивідуальної траєкторії особистості учня. Тому учитель у своїй діяльності, готуючись до занять, має готувати навчальні завдання, які б базувалися на принципах свободи творчості та професійного розвитку учня. А батьки у свою чергу мають створити всі умови для позитивної вмотивованості своїх дітей до навчання в закладі освіти.

В основі конструктивної співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу (батьки, вчителі, учні) лежать спільні цілі та прагнення, переконання. Учителі та учні рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за його результат. Це партнерство засноване на повазі, довірі, рівності, відповідальності, добровільності всі його учасників.

На основі аналізу наукових підходів та систематизації практичного досвіду, нами дотримуємося того підходу, де конструктивна взаємодія визначається як чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів), яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- ґрунтується на повазі, довірі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати;
- передбачає розподілене лідерство (право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків, готовність брати на себе відповідальність за результат діяльності);
- базується на принципі соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Головними завданнями спільної діяльності закладу освіти та сім'ї з питань вирішення проблем навчання, виховання і розвитку учнів можна виділити наступні: інтеграція зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності щодо розвитку особистості учня; забезпечення участі батьків в організації освітнього процесу і шкільному самоврядуванні; мотивацію батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з

проблем розвитку та виховання дітей; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми; підвищення відповідальності батьків за виховання дітей, ролі батька у родині; створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків; презентації успішного досвіду сімейного виховання; підвищення рівня профінформованості батьків та їхньої компетентності з проблем формування здорового способу життя, профілактики асоціальної поведінки та поширення шкідливих звичок, репродуктивного здоров'я дітей та молоді, організації змістовного сімейного дозвілля; залучення батьків до виховної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям.

Основні вимоги та правила організації партнерства закладу освіти та сім'ї: соціально-педагогічне партнерство педагогів і батьків, які об'єднали свої зусилля для досягнення спільної мети – формування морально-духовної, життєвокомпетентної особистості; єдність дій педагогів і батьків як основних суб'єктів освітнього процесу; зміцнення й розвиток контактів між педагогами і батьками щодо вивчення психології дитини та її поведінки; постійний діалог як форма відносин між педагогами і батьками, основою якої є свідоме прийняття шкільних вимог і правил батьками, а також поважливе ставлення педагогів до думок і пропозицій батьків. Через індивідуальні зустрічі з батьками у стінах закладу освіти вчитель зможе вивчити типологію сім'ї, сімейні традиції, коло професійних інтересів батьків тощо. Саме всебічне вивчення сім'ї, в якій виховується учень, допоможе вчителю визначити напрями індивідуального підходу до учня; гуманізація міжособистісних відносин, попередження конфліктних ситуацій та оптимізація взаємин між основними суб'єктами навчально-виховного процесу – педагогами і батьками, в основі яких – толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, добровільність, здатність до взаємодії; постійне, різнобічне і глибоке вивчення сім'ї. Через індивідуальні зустрічі з батьками у стінах закладу освіти вчитель зможе вивчити типологію сім'ї, сімейні традиції, коло професійних інтересів батьків тощо.

До основних принципів партнерської взаємодії належать добровільність, довготривалість і взаємна відповідальність.

Добровільність трактується як можливість вільного обрання форм та ступеня залученості до взаємодії. Усвідомленість вибору з'являється там, де батьки підготовлені до його здійснення (за допомогою інформування, просвіти, тощо) і можуть реально оцінювати свої можливості (педагогічну компетентність, ресурси тощо). У тих закладах освіти, які вибудовують свою роботу з сім'ями учнів на принципах примусу (вимушеності), говорити про розвиток партнерської взаємодії передчасно.

Довготривалість засвідчує націленість суб'єктів на сталий характер взаємодії і дає змогу здійснювати спільні стратегічні проекти. Якщо ж взаємодія між навчальним закладом і сім'єю має хаотичний, хоча й інтенсивний характер (наприклад, за проведення певних локальних заходів, у яких батьки

виступають у ролі учасників, а не організаторів), то її не можна називати партнерською.

Взаємна відповідальність. Батьківська й учительська відповідальність виховується так само, як будь-яка інша якість особистості. Закладу освіти слід чітко визначити, який рівень відповідальності може нести та чи інша сім'я (той чи інший педагог), і розподіляти свою увагу й підтримку родинам і педагогічні доручення педагогам диференційовано.

Соціально-педагогічне партнерство як чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів, керівників), повинна забезпечувати:

На рівні сім'ї це: створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; інтеграція зусиль зі сторони закладу освіти; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань.

На рівні діяльності педагога: стимулювання до творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання;

На рівні діяльності адміністрації закладів освіти: підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти розвитку учнів (так, як для успішної реалізації освітнього процесу необхідно щоб кожен вчитель мав, у першу чергу, відповідну кваліфікацію та спеціалізацію. Керівництво закладу освіти повинно створити організаційно-психологічні та освітньо-методичні умови для особистісно-професійного зростання вчителя і готовності його до впровадження інновацій); забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня.

Визначаючи основи співпраці з родинami учнів, керівнику закладу освіти важливо сформулювати вихідні ідеї, ключові позиції в цьому напрямку діяльності закладу освіти.

Керівник закладу освіти повинен добре усвідомлювати місію сучасного закладу освіти, яка полягає не тільки в тому, щоб давати учням освіту, але й в тому, щоб створювати культуру творче призначення, активно впливати на самоосвіту своїх учнів, виховувати мотивацію постійного поновлення знань вже після закінчення закладу освіти.

На сьогодні заклад освіти не є єдиним джерелом знань, тому у вчителів має бути сформоване критичне мислення щодо змісту освіти, технологій навчання, що може стимулювати їх ініціативу та пошук у збагаченні змістового та процесуального аспектів освіти, різних форм самоосвітньої діяльності учнів.

Можливість сучасних батьків та учнів обирати заклад освіти є одним із важливих факторів для визначення стратегії співробітництва, формування іміджу закладу освіти, її авторитету серед батьків та учнів. Тому система конструктивної взаємодії та співробітництва має багатовекторний характер: спонукає педагогічний колектив до самовдосконалення, враховуючи думку батьків про якість освітнього процесу; стимулює у педагогів піклування про авторитет та позитивний імідж закладу серед других закладів освіти; спонукає до впровадження новітніх освітніх програм, інноваційного освітнього процесу.

Керівник закладу освіти повинен бути готовий до того, що в умовах інноваційних змін більшість батьків прагне до педагогічної самоосвіти, намагається розібратися в сучасній системі освіти, в особливостях освітньої програми, в тих навчальних програмах та підручниках, за якими навчається його дитина. Все це потребує визнання батьків як рівноправних учасників освітнього процесу, реального розуміння їх ролі, як суб'єктів освітнього процесу, які можуть активно впливати на освітні цілі, технології навчання, освітньо-розвивальне середовище закладу освіти. Тому, керівник закладу освіти зобов'язаний взяти на себе відповідальність за розвиток закладу освіти, впровадження інтегрованих курсів, професійно-спрямованих на навчальних предметів.

Доведено, що в спільній діяльності з батьками потрібна диференціація, особистісно орієнтований підхід. Знання типології сімей в багатьох випадках дає можливість прогнозувати виникнення визначальних типів педагогічних проблем, які необхідно вирішувати разом.

Основні умови успішної організації партнерства закладу освіти та сім'ї:

1. Об'єктивні (тип закладу освіти, місце знаходження закладу освіти, кількість та контингент учнів, батьків тощо).

2. Суб'єктивні (соціально-психологічні) (зміна цільових установок діяльності закладу освіти в роботі з сім'єю; організація соціально-педагогічної просвітницької роботи закладу освіти з сім'ями; підготовка педагогів до здійснення діяльності в формі соціально-педагогічного партнерства з сім'ями; формування мотиваційної готовності педагогів, сімей до процесу взаємодії в формі соціально-педагогічного партнерства).

Отже, взаємодія закладу освіти та батьків – це цілісна соціально-психологічна система, яка становить єдність перцептивного (співсвідомість), комунікативного (спілкування) та інтерактивного (співпраця, співтворчість) компонентів, що взаємопов'язані між собою: викладач може зрозуміти внутрішній світ батьків, спілкуючись із ними; довіра і відкритість у спілкуванні виникає за умови розуміння вчителем внутрішнього світу кожної дитини, її батьків; результат співпраці та співтворчості залежить від передбачення емоційних реакцій іншої людини в конкретних ситуаціях. Важливими є не так комунікативний аспект цієї взаємодії, як інтерактивний і перцептивний та виявлення ефективних способів її організації. Це співнавчання, в якому педагог і батьки – рівноправні суб'єкти освітнього процесу.

Література:

1. Виноградова Т. Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. *Педагогічна скарбниця Донеччини*. 2003. № 2. С. 51–52.

2. Лященко М. Взаємодія батьків та педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. *Рідна школа*. № 11 (листопад). 2011. С. 71–75.

3. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Х.: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.

4. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

5. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей. *Педагогічний пошук*. 2006. № 3(5). С. 74–75.

6. Сім'я і школа: грані співпраці [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/sima-i-skola-grani-spivpraci-2113.html>

7 Співпраця школи та сім'ї – запорука успішного розвитку учня (міні-заняття з елементами тренінгу для батьків) [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-skoli-ta-simi-zaporuka-uspisnogo-rozvitku-ucna-1192.html>

ПРОБЛЕМИ ПРЕВЕНЦІЇ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У СИНЕРГЕТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Кононова М. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
meershaum@ukr.net*

Називаючи синергетику наукою про складне, наукою про самоорганізацію, можна було б її назвати наукою про еволюцію: вона аналізує універсальні закономірності розвитку складних динамічних систем, зміни стану системи в умовах її взаємодії з середовищем.

З точки зору психології, синергетичного підходу, питання «Чи можливо контролювати еволюцію людського роду таким чином, щоб зробити його стійким проти психозів жорстокості та руйнувань?» є надто актуальним як для нашої країни, так і для всього світу. Ще у 1932 році, згідно пропозиції Ліги Націй і її Міжнародного інституту інтелектуальної кооперації у Парижі щодо обміну думками з будь-якої проблеми, А. Ейнштейн звернувся до З. Фрейда з найбільш невідкладним питанням, яке стоїть перед обличчям цивілізації: «Чи існує для людства шлях, який дозволить запобігти війні?».

Мета статті – розглянути питання превенції війни з точки зору психології, на основі аналізу результатів наукових досліджень та основних припущень З. Фрейда, що викладені в його листі до А. Ейнштейна «Чому війна?». Спробуємо пояснити зазначені моменти, застосувавши ідеї та принципи синергетичного підходу.

У своєму листі А. Ейнштейн зазначив, що невдачі при намаганнях досягнення результатів у цій сфері на протязі десяти років, не залишають сумнівів, що в дію вступають потужні *психологічні фактори*, що паралізують усі зусилля. Не треба далеко заходити у пошуках деяких з них: малочисельна група індивідів, які нехтують мораллю та обмеженнями суспільства, розглядаючи війну як засіб просування особистих інтересів і укріплення їх персональної влади. Звісно, що визнання цього очевидного факту – лише перший крок до оцінки фактичного стану справ. Як наслідок, народжується складне питання: як може ця мала кліка підкорювати волю більшості, яка